

Urban Platsinnovation

Stadsutveckling över gränserna

Innehåll

Tillit skapar tillväxt	4
Aktiviteter för ökad konkurrenskraft	11
Utveckling baserat på kunskap	12
Samarbete med många vinnare	16
Trygg och tillgänglig stad	18
Nya mötesplatser och ökad attraktivitet	20
Program och strategier för centrumutveckling	24
Lära av varandra	28
Kommunikation internt och externt	32
En öppen arena för dialog	34
Evenemang och möten över gränser	36
Utveckling och kompetens on demand	38
Levande städer är ett kärnvärde	40

TILLIT SKAPAR TILLVÄXT

Hur går det till att skapa välmående städer med vitala stadskärnor och framgångsrika verksamheter? Vad får vissa platser att blomstra och utvecklas och andra att utarmas? Vilka är utmaningarna, vilka är möjligheterna – och hur kan gränsöverskridande samarbeten bidra till ökad innovationsförmåga och konkurrenskraft hos små- och medelstora företag inom handel och upplevelsenäring?

Det är frågor som projektet Urban Platsinnovation försökt svara på. Syftet med projektet var att få mer kunskap om hur centralorter kan utvecklas för att bli mer attraktiva för både invånare och besökare.

Frågorna har inga färdiga svar, men ett antal grundläggande principer har utkristalliserats i projektet: vikten av att öppet dela kunskap och idéer, att arbeta med inkluderande och

undersökande processer, samt, inte minst, att ta vara på orsaks-sambandet mellan tillit och tillväxt.

Mycket talar för att man med de principerna som vägledning har skapat en positiv spiral som kommer att ge resultat på både kort och lång sikt. Det är en uppfattning som de externa utvärderarna delar. Vissa saker som uppnåtts i Urban Platsinnovation går att mäta och uppleva, andra är av mer indirekt karaktär, som ökad innovationskraft och kreativitet. Stadsutveckling är till viss del planlagd vetenskap och till viss del en kreativ konstform.

Urban Platsinnovation omfattade:

Högskolan Väst
Lysekils kommun
Strömstads kommun
Trollhättans Stad
Uddevalla kommun
Åmåls kommun
samt Fredrikstad kommune
som var projektets norska partner.

Fredrikstad arbetade med de tre stadsdelarna Centrum, Gamlebyen och Isegran.

Urban Platsinnovation delfinansierades av EU-medel via Interreg Sverige-Norge som är en del av Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fyrbodals kommunalförbund. Projektet pågick 2015-10-01 – 2018-09-30.

Bakgrund och projektstruktur

En viktig förutsättning för Urban Platsinnovation var bakgrunden i två tidigare gränsöverskridande samverkansprojekt (IKON och B2H) som bland annat Lysekil och Fredrikstad, tillsammans med Fyrbodals kommunalförbund, deltagit i. I dessa projekt har effektiva metoder, tillitsfulla relationer och en stark delningskultur skapats som man nu byggt vidare på.

En annan viktig bakgrund för de medverkande kommunerna är de gemensamma utmaningar mot centrummiljön som bland annat externa köpcentrum och e-handel innebär. Till det kommer en global trend där platsers attraktivitet blir allt viktigare för var människor väljer att bosätta sig.

Gestaltning av stadsrummet med trevliga, trygga och fungerande miljöer, aktiviteter, upplevelser och kulturutbud, restauranger, kaféer och bra shopping har blivit hårdvaluta. Den kunskap som Urban Platsinnovation ville utveckla och sprida är därför en självklar framgångsfaktor i alla kommuners strategiska utvecklingsarbete.

HUVUDMÅL:

Att stärka konkurrenskraften och öka innovationsförmågan hos handels- och upplevelsenäringen för att skapa ökad aktivitet och attraktivitet i centrum.

DELMÅL:

- Stoppa nedåtgående trend med nedläggningar av verksamheter i centrum.
- Skapa nya innovativa produkter, tjänster och upplevelser.
- Öka antalet besökare och kunder.
- Öka kompetensen hos deltagande projektaktörer genom deltagande vid kompetenshöjande möten och aktiviteter.
- Öka antalet näringsaktörer knutna till ett formaliserat samarbetsforum.

Majoriteten av företagen ser projektet som en viktig plattform för att etablera kontaktnät och samverkan och bas för en viktig kunskapsutveckling och förmedling. Det handlar om att projektet ger möjlighet till att lära och ta del av erfarenheter från städer som ligger före i utvecklingen. Företagen framhåller också och nyttan och vikten av branschöverskridande samarbete som projektet arbetar utifrån för att få en helhetsyn på centrumutveckling. Att arbeta gemensamt med centrumutveckling framhålls i företagsintervjuerna ge trygghet och en större riskvillighet att pröva nya arbetssätt/idéer. Projektet har bidragit till att mer av gemensamt synsätt och även mer av en kultur där samverkan betonas snarare än rivalitet och konkurrens.

Ur Extern utvärdering, delrapport, Kontigo, Stockholm 2018

Nytänkande på olika områden

Namnet Urban Platsinnovation skvallrar förstås både om projektets mål och metod. Syftet är att skapa aktivitet och attraktivitet i stadskärnorna och/eller utvalda platser i den centrala staden. Eller med andra ord – höja den urbana kvaliteten.

Begreppet innovation ska förstås som en vilja till nytänkande. Att våga testa nya idéer och kompetenser med ett undersökande, tillåtande och experimentellt förhållningssätt. I projektet har begreppen användardriven, tjänste- och social innovation använts för att visa att nytänkandet kan ske på olika områden.

- **ANVÄNDARDRIVEN INNOVATION** – utgångspunkt i användarnas behov och erfarenheter, till exempel att sammanföra företagare och affärscoacher eller att utveckla metoder för medborgardialog.
- **TJÄNSTEINNOVATION** – utveckling av nya tjänster och upplevelser, till exempel appar för stadspromenader och temalekplatser.
- **SOCIAL INNOVATION** – åtgärder för att öka trygghet och tillgänglighet i stadsrummet, till exempel belysning och upprustning av gator.

Undersökande process

En tydlig ingång i projektet var öppenhet och generositet. Redan i ansökan betonades att processen måste vara undersökande och inkluderande. Man ville inte bestämma i förväg exakt vad som skulle göras, utan låta aktiviteterna växa fram som en effekt av projektet. Arbetssättet är influerat av Living lab-metodiken, som kan beskrivas just som en öppen process där aktörerna är medskapande och delaktiga i att skapa projektet under arbetets gång.

Man har därför involverat och bjudit in så många människor och verksamheter som möjligt att engagera sig i projektet, bland annat via öppna möten som annonserats i bland annat lokal-media. Och man har delat erfarenheter och idéer med varandra, med övertygelsen att samverkan snarare än konkurrens är vägen framåt. Dialog, deltagare från skilda verksamheter och möten på olika nivåer har gett processen energi.

Living lab är en etablerad metod som Urban Platsinnovation utvecklat för att passa projektets process. Frågorna här har legat till grund för val och styrning av aktiviteter.

Namn:	Vad och varför:	Värde:	Vem:	Hur:	När:	Kostnad:	HM/DM1-5	HA1-7
Living-Lab aktiviteter	Syfte och problem:	Utvecklat värde och uppnådd effekt?	Vilka deltar och engageras? Lokal projektledare?	Vilka stödjande aktiviteter, verktyg och principer?	Preliminära milstolpar och tidsplan?	Resurser – personella och finansiella	Huvudmål/Delmål	Huvudaktivitet

Projektet bygger också på tanken att en bra idé på en plats ofta är en bra idé även på en annan. Men samtidigt som deltagarnas gemensamma frågeställningar har lyfts upp och metoden varit enhetlig har innehållet i aktiviteterna på de olika platserna varierat.

Processen har ramats in av möten med vandrande värdskap där de olika parterna varit värdar för olika möten:

- Fyra stormöten fokuserade på kunskapsspridning.
- Fyra partnerskapsmöten om året, uppbyggda runt tematiserade arbetsområden.
- Lokala arbetsmöten.

På det sättet har projektet även gett utrymme för lokala variationer, förutsättningar och identiteter. Man har arbetat tillsammans med tillit, för att skapa utveckling och tillväxt i regionen som helhet och i respektive stad.

AKTIVITETER FÖR ÖKAD KONKURRENSKRAFT

Vad är det egentligen som hänt under de tre år som Urban Platsinnovation drivits? Projektets öppna form gör det komplicerat att formulera ett sammanhållet, uttömmande svar, men på de kommande sidorna finns några exempel som förhoppningsvis kan ge en bild av projektets inre liv och logik.

Det är konkreta aktiviteter och fysiska förändringar i stadsbilden och mer abstrakt nätverksbyggande, kunskapsutveckling och idéskapande. Det är tjänster och produkter, kommersiella och medborgerliga innovationer, politiskt beslutade program och forskningsdrivna intervjuer och rapporter.

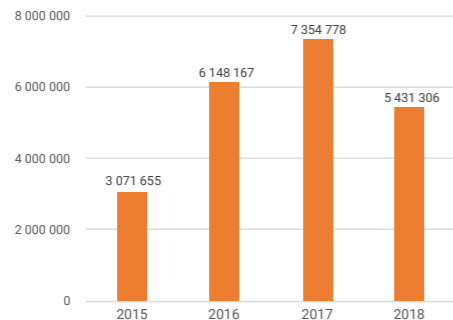
Tanken bakom alla aktiviteter, stora som små, är att de ska leda till huvudmålet: att skapa ökad aktivitet och attraktivitet i centrum.

Utveckling baserat på kunskap

Automatiska besöksräknare är ett strategiskt verktyg för beslut kring bland annat öppettider, bemanning och aktiviteter i stadskärnan. Flera kommuner har samarbetat kring räknare under projektiden.

Hur många människor är det som rör sig i centrum en vanlig vardag och hur många kom till de stora evenemangen? Vid vilka tider är det mest rörelse, vilka stråk är mest trafikerade och hur länge stannar besökaren vid olika platser?

Årlige tall Sammenlignbare passeringer (uten gangbro)

Exempel på rapport från besöksräknarsystem från Fredrikstad.

Stadsutveckling kräver förståelse för platsen baserad både på känsla och fakta. Köpcentrum har ofta en fördel när det gäller statistiska underlag, möjlighet att mäta och styra flödena av besökare och justera till exempel bemanning, öppettider och aktiviteter.

I Fredrikstad installerades besöksräknare i centrum under 2015 och senare i Gamlebyen för att skapa ett bättre faktaunderlag. Räknarna var ett led i arbetet med att ta fram en urbaniseringsstrategi, stärka varumärket "Handel i Fredrikstads centrum", koordinera aktiviteter, skapa nätverk, samt planlägga och genomföra marknadskampanjer. Detta bidrog bland annat till att Fredrikstad fick utmärkelserna Årets sentrum i Norge och Norges mest attraktive by 2107.

Från vänster: Fredrikstad centrum, Fisketorget i Åmål, färja mellan Fredrikstad centrum och Isegran

Initiativet presenterades tidigt i Urban Platsinnovation och flera av de medverkande aktörerna blev intresserade. Med stöd av Fredrikstads erfarenheter installerades besöksräknare i Uddevalla och Trollhättan under projektiden. I Trollhättan genomfördes också en cykelregistrering.

Lysekil utredde frågan, men kom fram till att kostnaden skulle bli för hög. Kommunen valde istället att installera ett publikt Wi-Fi-nät, en lösning som arbetades fram inom ramen för Urban Platsinnovation och används för att samla in statistik som kommunen nu jobbar vidare med.

Oavsett teknisk lösning är nyttan för det fortsatta strategiska arbetet det samma: att kunna ta fram faktabaserade strategier och skapa utveckling baserat på statistiska underlag.

Fredrikstad fick utmärkelserna Årets sentrum i Norge och Norges mest attraktive by 2017.

Från vänster: City Beach i Trollhättan, Publikumsgalleri på Isegran i Fredrikstad, guidning i Uddevalla centrum, Mattan vid Lilla Åket i Trollhättan, påskpynt vid macken i Trollhättan.

Exempel på rapport från besöksräknarsystem från Uddevalla

Workshop under konferens i Gamlebyen.

Efter inspel från rapporten till Högskolan Väst och erfarenheter från centrum har det nu etablerats en samarbetsgrupp i Gamlebyen, ett arbete som fortsätter efter projektslutet.

I undersökningen i Lysekil ställdes frågor om färdssätt, boende, orsak till besöket, vad man gör under besöket, vilken information man tagit del av inför resan och hur utbud och service upplevs.

Förutom att resultatet kommit till konkret nytta i de två aktuella kommunerna, har de också kunnat användas av övriga som referens och kunskapsunderlag. De har också resulterat i en intervju- och metodguide.

Stöd i processen och studentsamverkan

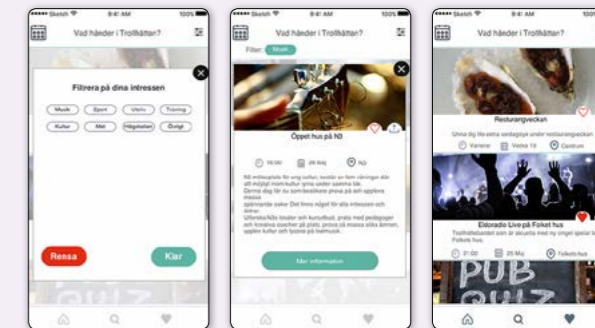
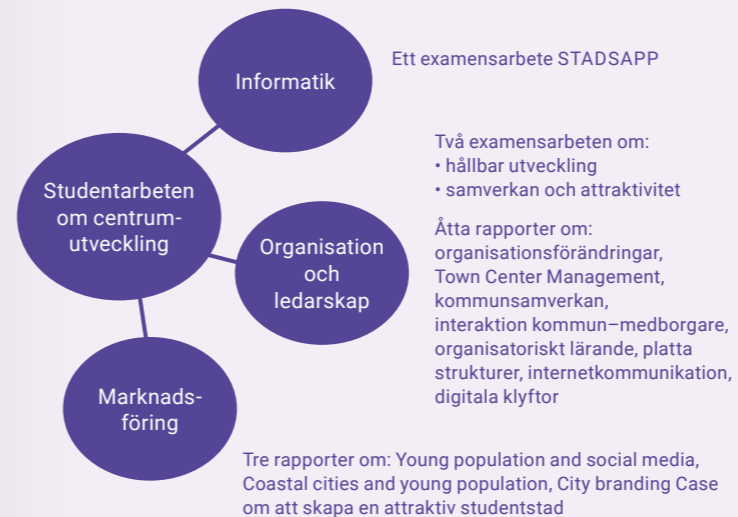
I projektet har Högskolan Väst fungerat som leverantör av kunskap, process-stöd och bland annat lett workshops. Ett av de mer framgångsrika inslagen har varit samverkan med studenter. Samarbetet har stärkt nätverk utanför projektet och gjort att det uppmärksammats både i den akademiska sfären och hos allmänheten.

Det klassiska när det gäller studentsamverkan är att studenter gör examensarbeten på en frågeställning som rör den aktuella samarbetspartnern. I det här fallet har Högskolan Väst istället valt att lägga in arbete kring Urban Platsinnovation i de ordinarie kurserna på olika sätt.

Samarbete med många vinnare

Högskolan Väst har haft en dubbel roll i projektet, både som aktiv deltagare och kunskapsresurs. Genom student-samverkan har projektet varit till nytta för kommunerna, Högskolan Väst och de enskilda studenterna.

Under projektet har Högskolan Väst bland annat tagit fram rapporten "Samverkan och utveckling i Gamlebyen", som är en stadsdel i Fredrikstad, och genomfört aktörsintervjuer och en boende- och besökarundersökning i Lysekil, uppdrag som formulerades redan i ansökan.

Stadsappen Trollhättan i samverkan med Högskolan Väst

Inom marknadsföring har studenterna till exempel arbetat med Trollhättan och temat Studentstaden. Det har också utvecklats ett nytt arbetssätt tillsammans med Lysekil. Kommunen har först gjort besök på högskolan. Sedan har studenterna kommit till Lysekil och samlat information, haft rundabordssamtal och gjort stadsvandring.

En av styrkorna med arbetssättet är att studenterna får möjlighet att göra en konkret forskningsuppgift och presentera den för människor som arbetar med frågeställningarna. Studenternas arbete har varit oerhört värdefullt och gav flera nya perspektiv och resultat som kommunen nu jobbar vidare med, bland annat i en aktuell destinationsstrategi.

Högskolan Väst

Högskolan Västs övergripande profil för lärande, kunskapsutbyte och kunskapsutveckling är så kallat arbetsintegrerat lärande (AIL), vilket gör ett deltagande i Urban Platsinnovation naturligt.

Tanken är att genom AIL åstadkomma lärande genom aktivt kunskapsutbyte, reflekterad handling och engagerat deltagande. Övertygelsen är att utveckling bäst skapas i mötet mellan akademi och omvärld.

Trygg och tillgänglig stad

Staden är medborgarnas gemensamma vardagsrum, och ett vardagsrum ska förstås både kännas tryggt och tillgängligt för alla. Under projekttiden har flera platser rustats upp på olika sätt.

En stad ska fungera, vara fin och vara rolig. Svårare än så behöver det egentligen inte vara. Funktionen och det estetiska har också stora effekter på hur trygg och tillgänglig staden är.

Dåligt underhållna platser skapar en negativ spiral av stök och skadegörelse, medan platser som underhålls väl skapar en positiv spiral som bidrar till en säker och trevlig miljö.

En av de strategiska platser som Åmål jobbat med för att förbättra upplevelsen av stadsmiljön är Kungsberget, ett grönområde i centrum med utsikt över stad och vatten. En vacker plats som med åren förfallit och upplevts otrugg av många.

Området har nu fräschats upp för att det ska kännas attraktivt och säkert. Planen är att renovera och belysa trapporna upp till platsen, och placera ut bänkar och skyltar. Uppe på berget testas man stadsodling som en förskola sköter om.

Andra exempel är den tillgänglighetsinventering som genomförts i Uddevalla och lett fram till ett åtgärdsprogram. I Lysekil har Urban Platsinnovation fungerat som en brygga mellan kommun, polis och handlare när det gäller trygghetsfrågor.

Trollhättan har arbetat med Purple Flag, en certifiering som Svenska stadskärnor gör och handlar om att skapa en trygg och samtidigt levande stad både dag- och kvällstid. På Isegran i Fredrikstad har man satt upp skyltar och startat ett galleri för att göra det enklare för besökarna att följa renoveringen av fartyget Urda.

Foto: Jan Andersson

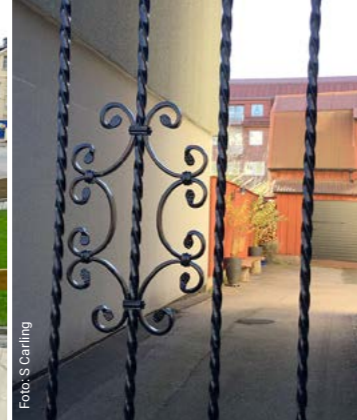

Foto: S Carling

Foto: Trina Sjöres

Projektet har arbetat med att göra stadsrummet mer attraktivt. Bilderna visar Fisketorget i Åmål, innergård i Uddevalla, väggmålning i Lysekil och Fredrikstad centrum.

Nya mötesplatser och ökad attraktivitet

Människor drar människor. Och ju fler naturliga mötesplatser, desto fler möten och samtal mellan människor. Ibland behövs det inte så stora saker för att göra stadsrummet mer attraktivt.

Fisketorget i Åmål var länge övervuxet, bortglömt och illa behandlat. Urban Platsinnovation har bidragit till att kommunen tagit fram ett stadsmiljöprogram och i samband med det har det lilla torget i centrala Åmål rustats upp.

Buskar som skymde torget har tagits bort. Platsbyggda bänkar och belysning har installerats, samt försäljningsbodas som bland annat används av ungdomar engagerade i Ung företagsamhet. Genom de här åtgärderna har platsen fått en ny roll i staden – den är fin, trygg och levande på samma gång.

Hallå Lars Andersson, ansvarig näringspolitik på Fastighetsägarna GFR, vad är viktigast att göra för att skapa en levande stadskärna?

"Att skapa ett förtroendefullt samarbete mellan kommunen, näringsidkare och fastighetsägare. Sätta upp mål som man gemensamt arbetar mot. Få med alla aktörer i centrum. Och ta fram statistik på hur besökarna faktiskt upplever centrum."

I Strömstad har stads-
vandringar utvecklats under
temat "Staden berättar". Det
har också satsats på skylt-
koncept för historiska bygg-
nader och offentlig konst.
Som ett led i stråkutveck-
lingsarbetet har Strömstad
även installerat solsoffor för att inspirera till att sitta ned
och njuta av närheten till havet i centrala staden.

I Uddevalla har man jobbat med att öppna innergårdar som tidigare varit stängda för allmänheten. Det gör staden mer tillgänglig och skapar också attraktivitet. Och i Fredrikstad har man öppnat upp det gamla fängelset i Gamlebyen för besökare, bland annat med ett innovativt "Escape room" med stöd av projektet. Att bjuda in medborgarna till tidigare slutna platser på det här sättet ligger i linje med projektets Living lab-metodik.

Möten för stora och små

I Lysekil har man jobbat med enkla, tillfälliga men kreativa överraskningar i stadsrummet under namnet "Månadens bus". En gång hängdes till exempel blommor upp i ett träd

för att få det blomma trots att säsongen var fel. Här har man också skapat minimmötesplatser genom att färgsätta platser och jobbat mer med konst i stadsmiljön, inspirerade av Trollhättan och Fredrikstad.

I Trollhättan har mycket fokus lagts på Strandgatan, genom att låta uteserveringar och evenemang som livemusik ta mer plats, under namnet "Häng på Strandgatan". Här har man också arbetat med att utveckla temalekplatser, och startat en båtlinje sommartid mellan centrala strandpromenaden och Spikön där bland annat Skrotnisses lekplats finns. Initiativet har namnet Tio över Älva och har en historisk förankring i de transporter som förr var vanliga över älven.

I dessa aktiviteter och åtgärder kan man säga att projektets idé om öppenhet och medskapande fått en fysisk gestaltning i stadsmiljön. Genom att uppmuntra till fler möten mellan människor, men också genom att medborgardialog och inkomna förslag fungerat som underlag när kommunerna valt aktiviteter.

Stort och smått. Ibland går det att skapa nya mötesplatser med bara lite färg och pynt.

Havet i centrum och livet i fokus

Program och strategier för centrumutveckling

Politiskt beslutade program är viktiga verktyg för centrumutveckling. Flera av kommunerna som deltagit i Urban Platsinnovation har tagit fram program och strategier under projektiden.

Strömstad har tagit fram och beslutat om en varumärkesplattform. Den första delen av arbetet var att formulera ett varumärkeslöfte genom inspirations- och kunskapsföreläsningar och workshops med ett brett urval målgrupper. Varumärkeslöfte har presenterats och antagits i kommunfullmäktige. Arbetet fortsatte med att ta fram en varumärkesstrategi och en kommunikationsplan.

Trollhättan, Strömstad och Åmål har formulerat och antagit centrumstrategier respektive stadsmiljöprogram med syfte att stärka arbetet med stadens attraktivitet. Trollhättans och Åmåls initiativ har också inspirerat Lysekil till ett utvecklingsprogram för stadskärnan och en destinationsstrategi.

Fredrikstad näringsförening har utvecklat en strategiplan och upprättat en grupp för handels-, service- och serveringsnäringen.

Med politiska program får arbetet med stadsutveckling en tydlig riktning som underlättar beslutsfattande, prioriteringar och genomförande. De stärker och effektiviserar processen och ger, inte minst, demokratisk legitimitet åt arbetet.

Strömstad har bildat ett stadslag som ska jobba med centrumutveckling.

För att kunna arbeta framgångsrikt med destinations- och platsutveckling behöver man även göra ett varumärkesarbete. Viktiga begrepp är tydlighet, konsekvens och igenkänning.

Foto: Strömstads Tidning

Hallå Ulrika Abrahamsson, centrumutvecklare Åmål, vad betyder ett projekt som Urban Platsinnovation?

”För oss har det betytt flera konkreta saker, vi har bland annat tagit fram ett stadsmiljöprogram nu i vår, något vi aldrig hade kunnat göra utan Urban Platsinnovation. Vi har också kommit igång med flera projekt, bland annat att utveckla Kungsberget. Även Tryggt Åmål är ett resultat av projektet. Men det handlar också om sådant som kunskaps- och erfarenhetsutbyte, innovationskraft, mod och inspiration – vi kommer snabbare framåt genom att samarbeta!”

Ulrika Abrahamsson och centrumutvecklare respektive pratar om strategier

Michael Abrahamsson, kommunalråd i Åmål, för stadskärnan.

Hallå Michael Karlsson, kommunalråd i Åmål, varför är det viktigt i dag för en kommun att arbeta med stadsutveckling?

”Det har nog alltid varit viktigt, men är ännu viktigare i dag på grund av att beteenden, konsumtion och värderingar förändras. Idag ser vi ett uppsving för det småskaliga, nära, genuina och autentiska och då är positiva upplevelser i en stadskärna en avgörande faktor för attraktivitet. Köpcentrumen är på väg att dö, eftersom människor faktiskt har alla de stora butikerna hemma i vardagsrummet via internet. Däremot finns det fortfarande ett behov av mötesplatser och att handla i personliga butiker, och där ser jag en renässans för småstaden. I grund och botten är det en strategisk fråga om överlevnad och utveckling, till exempel genom att skapa större resurser för välfärd genom att vara en attraktiv stad.”

Studieresan till Edinburgh i början av projektet satte tonen för det öppna, generösa och tillitsfulla arbetssättet.

Lära av varandra

Urban Platsinnovation bygger på tanken med samarbete, kunskapsutbyte och dialog. Besök hos varandra, konferenser och resor till olika platser har varit självklara inslag i lärandet och skapat gränsöverskridande mervärden.

Deltagarna i projektet har gjort en rad resor för att studera hur andra arbetar med stadsutveckling. Centralt har projektet arrangerat en resa till Edinburgh för att studera BID-modellen och till Västervik för att ta del av hur man där arbetat framgångsrikt med samverkan inom centrumutveckling och evenemang.

BID – Business Improvement District – är en internationellt etablerad metod för samverkan mellan privat och offentlig sektor för att skapa attraktiva stadskärnor. Fredrikstad hade erfarenhet av modellen och i början av projektiden reste en grupp deltagare från flera av de medverkande kommunerna till Edinburgh för att lära mer.

En av de positiva lärdomarna var att metoden kan fungera både i stora och mindre städer. Deltagarna fick också med sig mycket konkret kunskap om hur man gått tillväga för att skapa BID-områden och insikt i att det är viktigt att definiera vad ett BID-område ska jobba med och vad man inte ska jobba med.

Syftet med studieresorna till Västervik och Trondheim var bland annat att se hur städerna lyckats så väl med samverkan mellan kommun, näringsliv och ideell sektor kring stadsut-

veckling. Kommunen har också varit framgångsrik när det gäller att använda evenemang som strategiskt instrument för utveckling. Till sist ville man lära mer om hur Västervik arbetat för att få utmärkelsen Årets stadskärna 2017.

Under projekttiden har deltagarna varit med på flera konferenser och seminarier för att få mer kunskap, bland annat Svenska Stadskärnors årskonferenser i Varberg 2017 och Västervik 2018. Flera partner har under projektperioden också blivit medlemmar i Svenska Stadskärnor.

Hallå Kent Vikmo, Uddevalla Centrumutveckling, vad är ditt bästa tips för att skapa utvecklande samarbeten?

”Att man lyssnar på varandra, men att man också kommer fram till konkreta gemensamma beslut och genomför dessa. Annars blir det lätt som ett samtal kring fikabordet med bra funderingar, men utan att de leder någonstans alls. Urban Platsinnovation visar att det verkligen genomförs bra saker på olika håll och att vi har många bra saker som vi kan lära av varandra och även genomföra på fler platser. Istället för att var och en uppfinner hjulet, så kan vi inspirera varandra till att utveckla oss var och en.”

Besöken i Västervik gav kunskap om bland annat samverkan mellan kommun och näringsliv, temalekplatser och evenemang som strategiskt verktyg.

Kommunikation internt och externt

Urban Platsinnovation har arbetat strategiskt med att kommunicera projektet som ett sätt att sprida kunskap, väcka engagemang och skapa legitimitet, internt och extern. Högskolan Väst har presenterat arbetet på flera akademiska konferenser.

Strategisk, planerad och konsekvent kommunikation var en viktig del av Urban Platsinnovation. Eftersom flera parter var med i projektet var det extra viktigt med en tydlig kommunikationsstrategi för att skapa en gemensam och konsekvent bild av projektets arbete.

För att skapa en tydlig avsändare på både övergripande och lokal nivå togs ett gemensamt grundmaterial fram. På lokal nivå har deltagarna bland annat utsett en kommunikationsansvarig och tagit fram en kommunikationsplan.

Centralt har projektledarna presenterat projektet i olika sammanhang, både lokalt och regionalt. Ett mervärde har skapats av att Högskolan Väst presenterat Urban Platsinnovation på konferenser både nationellt och internationellt. Ytterligare inbjudningar har kommit efter projektets slut.

Projektet tog fram strategi och material för kommunikation för att vara konsekventa och tydliga. Högskolan Väst har bland annat använt den här vevan vid sina presentationer.

EXEMPEL PÅ AKTIVITETER

VAR:	NÄR:
STUDIERESOR	
Edinburgh	maj-16
Aarhus	aug-17
Vestlandet	apr-17
Västervik	okt-17
Light in Alingsås	nov-16
Kiel- Lübeck	nov-17
KONFERENSER	
Platutveckling ur fyra perspektiv, Västra Götalandsregionen	jan-feb 17
Årskonferens Svenska Stadskärnor Varberg	maj-17
Gränsen som attraktionskraft Strömstad	okt-17
Framtidskonferens Torsby	nov-17
Nordic Place Banding Conference Köpenhamn	mars-18
Årskonferens Svenska Stadskärnor Västervik	maj-18
Sentrumskonferensen Trondheim	sep-18
EXTERNA PRESENTATIONER	
City center development conference, De Pere Wisconsin, USA	juli-16
Nätverksträff för näringslivs- och landsbygdsutvecklare, inbjudan från Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen, Åmål	apr-17
Internationell forskningskonferens ICERI2018, Sevilla Spanien	nov-18
INFORMATIONSPRESENTATION EXTERNA NÄTVERK	
Lägesrapporter till Västra Götalandsregionen, Fyrbodals kommunalförbund, Turistrådet Västsverige, Västarvet, Tillväxt Norra Bohuslän	2ggr/år

En öppen arena för dialog

Fredrikstad inspirerade Lysekil att arbeta med en fysisk arena för Living lab-metodiken. Att skapa en öppen plats där medborgarna kunde medverka i projektet och involveras i stadsutvecklingen.

Living lab-metodiken genomsyrade Urban Plats-innovation. Det är en verklighets- och vardagsnära metodik där människor med olika kompetenser, perspektiv och erfarenheter möts. Men det är inte bara en metodik utan också en praktik som kan ta gestalt i en fysisk plats.

Fredrikstad kallade sin version för Bylaboratorium, ett informationscenter på en av gågatorna i stadskärnan, med målet att erbjuda nya kontaktytor med medborgarna. Här ville man skapa möten med människor som kanske annars inte tar kontakt med kommunen eller engagerar sig i frågor som rör Fredrikstads utveckling.

Hub 42 i Gamlebyen, Fredrikstad

Lysekil centrumlab

Bylaboratoriet var en levande och öppen miljö på det sättet att det också var arbetsplats för personalen som arbetar operativt med stadsutvecklingsprojekt i kommunen. Ett av målen var att utveckla nya metoder för planarbete och fysisk planering.

Metoden har fortsatt i Hub 42 som startats av Visit Fredrikstad och Hvaler och etablerat sig i Gamlebyen. Här har också ett samarbete med Högskolan i Östfold spelat central roll genom bland annat studentsamverkan. Fokus ligger på turism och innovation och målet är att skapa ett kompetenscentrum för kulturbaserad destinationsutveckling.

Fredrikstads arbete inspirerade Lysekil att starta Lysekil Centrum Lab. Det har nu utvecklats till en vision om en öppen innovationsarena för affärsutveckling inriktad på handel och besöksnäring.

Living lab

Living labs kan generellt beskrivas som en användarcentrerad innovationsprocess eller innovationsmiljö där experimenterande, samverkan och medskapande är utgångspunkt.

Användarna/brukarna är aktiva medskapare av produkter, tjänster och processer. Olika typer av kunskap och förmågor integreras efter behov för att bidra till samskapandet.

Vinnova Rapport VR 2018:03

Evenemang och möten över gränser

Världens fest med mat från olika delar av världen och samarbete mellan litteraturfestivalerna i Åmål och Fredrikstad. Det är några gränsöverskridande aktiviteter och evenemang som Urban Platsinnovation stöttat.

”Ord i grenseland” är det passande namnet på Fredrikstads litteraturfestival som hålls varje år i september. Under projektiden har den norska festivalen och Åmåls litteraturfestival påbörjat ett intensivare samarbete och delat med sig till varandra av både kunskap och kontakter.

Fredrikstad har bland annat presenterat projektet Skrivkurs för nyanlända som genomförts i Åmål. Det här menar man är både ett socialt och konstnärligt intressant arbete med tydliga gränsöverskridande värden. Det knyter samman två festivaler på varsin sida av en nationsgräns, det tillför erfarenheter av integrationsarbete och det lyfter fram nya författarröster med unika berättelser.

Gränsöverskridande var också evenemanget Världens Fest i Lysekil som byggdes kring mat och kultur från olika delar av världen. Även här finns ett intresse att samarbeta över gränsen med Fredrikstad. Planen finns bland annat på att den årliga drakfestivalen i Fredrikstad ska besöka matfesten i Lysekil och att Fredrikstad gör sin egen version av Världens fest.

Vänster sida: Världens fest i Lysekil.
Ovan från vänster: Litteraturfest i Åmål,
Drakfestival i Fredrikstad samt Världens fest i Lysekil.

Diskussioner och kunskap om värdskap har en viktig del av projektet. Aktiviteterna har bestått av både utbildningar och utmärkelser.

Utveckling och kompetens on demand

En av tankarna med Urban Platsinnovation var att bidra med kunskap till de medverkande företagen. Inte genom att projektet definierade teman, utan genom att låta aktörerna själva vara med och bestämma.

Kunskapshöjande aktiviteter, absolut, men vem vet bäst vad som behövs? Redan i ansökan slog projektet fast att metoden måste vara att lyssna på de som är mottagarna av den nya kunskapen och därefter lägga förslag på programinnehåll.

De föreläsningar, workshops och andra kunskapsaktiviteter som genomförts med företagare i de medverkande kommunerna ha därför svarat på ett verkligt behov. Ett slags kunskap on demand.

Exempel på aktiviteter är:

- Centrumutveckling i teorin och praktiken
 - Sociala medier och e-handel
 - Möten fastighetsägare
- Värdskap och attraktiva skyltfönster
 - Mötesmetodik
- Speed dating mellan coacher och företagare

LEVANDE STÄDER ÄR ETT KÄRNVÄRDE

Den upplevda urbana kvalitet en stad kan erbjuda är avgörande för en långsiktig positiv utveckling. För det krävs en sammanhållen bild av platsen som skapas genom tvärsektorielt samarbete, stark delningskultur och metoder som tar vara på både gemensamma och unika kvaliteter.

Många hävdar att kunskap och kreativitet i dag är den mest grundläggande ekonomiska resursen för ett samhälle, på samma sätt som naturresurser var förr. Det gör att den främsta resursen idag är välutbildade, engagerade och kreativa människor. Det här är också personer som ofta är mycket rörliga. Trivs de inte på en plats, väljer de en annan.

En attraktiv stadsmiljö är därför viktigare än tidigare. I en globaliserad värld talas det paradoxalt nog allt mer om den

lokala platsens betydelse som framgångsfaktor. För att fullt ut inse värdet av Urban Platsinnovation behöver man också förstå varför stadsutveckling är en kärnverksamhet och en central strategisk fråga för kommuner i dag.

Den levande staden

Många av dagens tänkare inom stadsutveckling är influerade av Jane Jacobs. Hon var kritisk mot det funktionella ideal som var förhärskande inom stadsplaneringen under

1950- och 60-talen och som bland annat innebar att man rev blandkvarter med vitalt gatuliv och separerade handel, boenden och kontor, till förmån för externa köpcenter och bilbaserade städer. Det är en utmaning vi fortfarande lever med. Jacobs tankar har därför fått förnyad aktualitet, i till exempel en rörelse som New Urbanism som förespråkar att en levande stadskärna måste innehålla olika typer av närings- och serviceverksamheter, byggnader, boenden, kultur och upplevelser.

En värdegrund för stadskvalitet

Genom begreppet "urban kvalitet" kan man skapa en grund för att diskutera stadsutveckling som tar fasta på Jacobs insikter och ligger i linje med Urbans Platsinnovations syften. Ett försök att ringa in vilka värden en stad bör utveckla kan se ut som nedan:

- **FUNKTIONSVÄRDEN** – de materiella och organisatoriska egenskaper som gör att livet i staden fungerar på ett tryggt, praktiskt, effektivt och hållbart sätt.
- **GESTALTNINGSVÄRDEN** – den byggda och naturliga miljön som ger staden identitet och själ och gör den vacker, spännande, överraskande.

- **KULTURVÄRDEN** – i antropologisk mening, det mänskliga livet i staden, den "känsla" eller "själ" som staden har, livsstilarna, rörelserna, mötena och händelserna i staden.

Samverkan utvecklar stadskvaliteten

Dessa olika värden ska inte uppfattas som separata enheter, eller något som kan leva för sig själva, utan som en integrerad helhet. Det betyder att olika kompetenser och resurser måste samverka för att utveckla stadskvaliteten. Lite som att se staden som ett ekosystem.

Det innebär att tvärsektorielt och gränsöverskridande samarbete så som det sett ut i Urban Platsinnovation blir det naturliga sättet att skapa stadsutveckling. Det är inte funktionen, gestaltningen eller händelserna och rörelserna var för sig som ger staden dess värde, utan allt detta tillsammans.

Små och mellanstora städer har en stor utmaning framför sig om de ska utvecklas. Människor vill ha upplevelser och stimulans i stadsmiljön, även om de bor i en mindre stad. På det sättet är vi alla urbana. Köpcentrum ser ungefär likadana ut överallt. Det Urban Platsinnovation gjort är att utveckla en metod som gör det möjligt att utveckla det särpräglade i staden. Som tar vara på platsen själ genom att deltagarna lär av varandra.

Jag ser en renässans för småstaden. I grund och botten är det en strategisk fråga om överlevnad och utveckling, till exempel genom att skapa större resurser för välfärd genom att vara en attraktiv stad. Jag tänker att vi kortar vägen till framgång genom Urban Platsinnovation, och på det sättet sparar vi som kommun både tid och pengar.

Michael Karlsson, kommunalråd i Åmål

Ökad aktivitet och attraktivitet i centrum

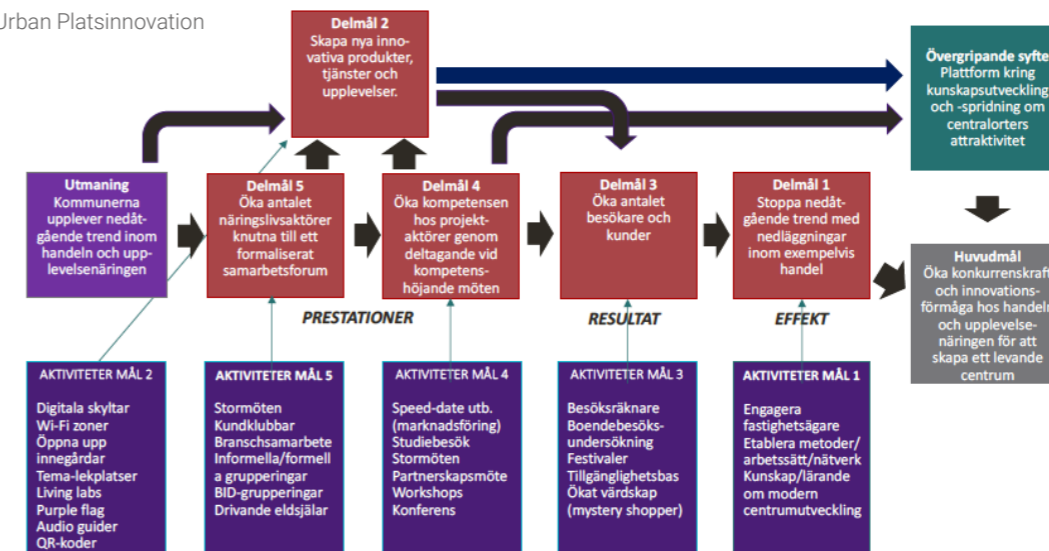
I Urban Platsinnovation har möten och nya konstellationer skapats inte bara över nationsgränsen, utan också mellan och i de deltagande kommunerna. Norska Fredrikstad har exempelvis samarbetat med svenska Åmål, Lysekil har fått inspiration av Trollhättan, entreprenörer från olika områden har hittat gemensamma projekt och olika förvaltningar inom kommunerna har pratat med varandra.

Projektet har bidragit till ökad kunskap och kompetensutveckling, förfinat ett arbetssätt som grundlagts i tidigare projekt, tagit fram en rad innovativa tjänster, produkter och upplevelser och bidragit till många positiva förbättringar i stadsmiljöerna. Gränsöverskridande mervärden har skapats på flera nivåer – nätverk och relationer, kunskaps- och erfarenhetsspridning samt konkreta samarbeten.

Lika viktigt är den plattform för fortsatt utveckling som projektet lagt för kommuner, handels- och upplevelsenäring och ideella krafter. Platsutveckling måste vara ett ständigt pågående arbete och Urban Platsinnovation har skapat förutsättningarna för de deltagande kommunerna att fortsätta utvecklas, var och en och tillsammans, genom både formella arbetssätt och de starka nätverk som byggts. Uppfattningen bland de medverkande är att idéer, metoder och aktiviteter som skapats är robusta och långsiktigt hållbara. Förankringen är stark hos näringsliv, tjänstemän och politiker.

Om uppdraget har varit att skapa ökad konkurrenskraft, innovationsförmåga och tillväxt kan man säga att tillit har varit ett nödvändigt och effektivt verktyg.

Projektlogik för Urban Platsinnovation

Utvärdering och framtid

Urban Platsinnovation har haft två externa utvärderare som samverkat gränsöverskridande och haft löpande kontakt under projektperioden. På den svenska sidan har Kontigo varit huvudansvariga för utvärderingen och på den norska sidan har André Opsahl haft samma roll. Båda utvärderarna kommer fram till att projektet levt upp till det som formulerades i ansökningsen.

Utvärderarens bedömning

Kontigo bedömer att det funnits en tydlig och sammanhängande projektlogik med aktiviteter som är nödvändiga för att nå projektets del- och huvudmål. Man pekar på att projektledning och styrgrupp lett och drivit på arbetet på ett både tydligt och inkluderande sätt. De intervjuade företagen ser positivt på projektet och menar att det är en viktig plattform för gränsöverskridande samarbeten och kunskapsutbyte. En ömsesidig ökad förståelse mellan näringsliv och kommunerna är en av vinsterna.

Fredrikstad har arbeidet mycket med medskapande aktiviteter. Bland annat har hantverkare öppnat sina verkstäder för besökare.

Bilderna visar: Skomakare Roy Bilet på Plus Skolen Gamlebyen, Escape room i Gamlebyen, flygfoto över Gamlebyen samt kampanj för Gamlebyen.

Utvärderaren André Opsahl menar att Urban Platsinnovation levt upp till att öka konkurrenskraften och innovationsförmågan hos handels- och upplevelsenäringen. Samtliga tre områden i Fredrikstad som varit aktuella i projektet – Centrum, Gamlebyen och Isegran – visar under perioden en positiv utveckling, till exempel vad gäller nyetableringar, antal besökare och uthyrda lokaler.

Framtid

Utvärderarna menar att det finns svårigheter med att mäta måluppfyllelsen, eftersom projektets och målens karaktär gör att de verkliga effekterna inte går att observera förrän efter en tid. De konstaterar samtidigt att deltagarna uppger att de känt stort förtroende för och haft stor nytta av projektet. I mångt och mycket har Urban Platsinnovation en främjande roll och kan ses som ett arbete för att skaffa kunskap för fortsatt utveckling. En insikt är därför att målen kunde ha formulerats annorlunda.

Ett strukturellt problem som blivit tydligt är att små- och medelstora företag har svårt att ha tid och råd att medverka i den här typen av samverkansprojekt. Ett förslag som kommit fram i projektet, och som skulle kunna lösa frågan, är att erbjuda företagen ersättning för förlorad arbetsinkomst. Samarbete kräver tillit och tillit tar tid. Och menar man allvar med att inkludera småföretagare i utvecklingsprojekt måste de ha rimliga möjligheter att lägga den tiden.

Björg Johnsrud Western, ansvarig för kulturbaserat näringsliv vid Fredrikstad kommune, varför har Urban Platsinnovation varit ett viktigt projekt?

”Urban Platsinnovation var ett viktigt projekt för att vi ska ha levande stadskärnor. Vi ska bygga vidare på erfarenheter som gjorts i tidigare projekt med särskilt fokus på arenautveckling, arbeta fram bra samarbetsmodeller och lägga grunden till framtida förpliktigande samarbeten.”

Vad har de medverkande kommunerna vunnit på att vara med?

”De har fått ökad kompetens och förmåga till samarbete, och delat kompetenser och erfarenheter över ämnesområden och gränser. Ett ökat fokus på våra centrum kommer att generera mer aktivitet i stadskärnorna.”

Vad krävs för att de ska lyckas?

”När man ställs inför förändringar är det lätt att säga nej, och så komma med massor av argument för att vi ska göra som vi alltid har gjort. Jag menar att vi istället måste säga ja för att skapa förändring.”

Urban Platsinnovation var ett projekt som arbetade för att få mer kunskap om hur centralorter kan utvecklas för att bli mer attraktiva för både invånare och besökare. Syftet var att öka konkurrenskraften och innovationsförmågan hos handeln och upplevelsenäringen för att skapa mer levande centrum. Projektet omfattade Högskolan Väst, Lysekils kommun, Strömstads kommun, Trollhättans Stad, Uddevalla kommun, Åmåls kommun och Fredrikstad kommune som är projektets norska partner. Urban Platsinnovation delfinansierades av EU-medel via Interreg Sverige-Norge som är en del av Europeiska regionala utvecklingsfonden. Projektet pågick 2015–2018.

Urban Platsinnovation skapar ringar på vattnet. Arbetet fortsätter med att stärka konkurrenskraften och öka innovationsförmågan för ökad aktivitet och attraktivitet i centrum.

Text: Björklund & Co • Layout och grafisk produktion: Urbanas • Illustrationer: Netron

Europeiska regionala utvecklingsfonden

EUROPEISKA UNIONEN